

Богдан Коломійчук

К64 Хороші передчуття [Текст] : есеї / Богдан Коломійчук. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 96 с.

ISBN 978-966-448-506-4

«Хороші передчуття» — це збірка короткої прози, яку Богдан Коломійчук написав у період 2022–2025 років під час своєї служби в ЗСУ та участі в російсько-українській війні. Його тексти — про досвід цивільної людини, письменника, котрому довелося побачити війну зсередини. Без пафосу, але щиро про те, як війна змінює і травмує людський характер, наповнює життя невизначеністю і навіть стирає спогади. А проте — не здатна знищити віру в хороше.

УДК 821.161.2-4

© Богдан Коломійчук, текст, 2025
© Марія Білінська, обкладинка, 2025
© Видавництво Старого Лева, 2025

ISBN 978-966-448-506-4

Усі права застережено

Once in a lifetime

Для видання «Literatur und Kritik»

Найпершим свідченням того, що світ навколо полетів шкереберть, було відчуття невизначеності й повної дезорієнтації.

З початком повномасштабної війни, після того як я опинився в армійському строю, життя, здавалась би, набуло векторності. Солдат живе від наказу до наказу. І навіть між наказами його дії повинні бути чітко спрямовані. Старше покоління військових, яке пам'ятало ще радянську армію, сипало недолугими жартами про те, що «за солдатів думають їхні командири», чи щось на кшталт цього. А солдатам залишається тільки виконувати.

Насправді ж за видимим порядком завжди ховається розгубленість і непевність. Велика війна складається з десятків тисяч особистих внутрішніх воєн. Так само, вочевидь, великий апокаліпсис мав би складатися з тисяч і тисяч персональних.

Мені пригадувалось, що кожна зоря у Всесвіті проживає життя, схоже до людського: вона народжується,

дорослішає (тобто збільшується), максимально яскраво сяє, а потім поступово стискається, стаючи практично невидимою для спостерігачів. Приблизно так стиснувся в 2022-му мій власний світ. Замість планів на майбутнє з'явився розпорядок дня щонайбільше до завтра, замість посиденьок в улюбленій кав'ярні – армійський харч, замість літератури – короткі рапорти, замість улюбленого кабінету – ліжка, зброя і наплічник з найнеобхіднішим. Часом здавалося, що оцей-от похідний рюкзак – останній острівець стабільності в моєму житті. Там були теплі речі, павербанк і кіндл з недочитаними книжками. Здавалось так аж до першого обстрілу на Донеччині, коли все це згоріло від прильоту російського «Іскандера».

У таких випадках у нас кажуть «Дякую, Боже, що взяв речами». Такий собі евфемізм радості від того, що ми самі лишилися живими. Приглушеними і спантелеченими, але живими. Хоч і втратили щось матеріальне.

Тоді мій світ зменшився ще більше – аж до розмірів кишені уніформи. У ній вціліли документи, смартфон і шоколадний батончик.

Однак пригнічував зовсім не цей новий об'єм нового для мене світу. Адже доки я мав кишеню з моїми останніми речами, я мав точку опори, завдяки якій, якщо вірити Архімеду, був здатний навіть зрушити Землю. Врешті-решт, армія мала зобов'язання видати мені сякі-такі нові речі замість втрачених. Часто вони були незручні, зовсім не пасували за розміром, але так чи інакше розширювали мій світ. І в цьому я вбачав навіть певну перевагу

людського життя над життям тієї самої зорі, про яку йшлося вище. Стиснутий білий гарячий карлик, як називають такі космічні тіла астрономи, вже ніколи не розшириться. А людський світ має шанс стати більшим бо-дай на розмір армійського наплічника.

По-справжньому пригнічувала невідомість і незначеність. Сидячи в холодному сирому бліндажі, солдат переважно не має уявлення, як довго йому доведеться перебувати на фронті. З 2022 року в нас більше не діють терміни військових контрактів, а держава визначила собі право тримати мобілізованих у війську стільки, скільки це буде потрібно.

Держава, що захищається від зовнішнього агресора, щосили прагне зберегти власний світ ціною руйнації безлічі малих приватних світів її громадян. Така запора виживання усіх людських формацій ще з часів, либонь, так званої Когнітивної революції, яку блискуче описав Ювал Харарі в книзі «Sapiens. Коротка історія людства». Ми боремось за те, що існує в нашій уяві і що, на нашу думку, варте цієї боротьби.

Опинившись у нових для себе складних обставинах (адже війну на фронті точно не назвеш легкими умовами, причому вони мають емоційну й фізичну складову, і буває навіть непросто визначити, котра з них важча), людина зазвичай намагається зіставити з ними весь свій попередній життєвий досвід, сподіваючись таким чином відшукати для себе модель поведінки в новій реальності. Звісно, в мене, як у людини з літературного середовища, найперше виникли асоціації з прочитаними

книжками, з популярними і добре знаними літературними сюжетами. Зрештою, як було колись слушно сказано, вся література двадцятого століття – це так чи інакше література про війну.

Тут, мабуть, доречно буде зауважити, що людство прожило чверть двадцять першого століття. І все йде до того, що й воно буде періодом воєнної чи довкола-воєнної літератури. Принаймні на нашому континенті.

Я згадав «Пастку-22» Геллера. Мені, як і Йоссаріану, головному героєві твору, звісна річ, хотілося вціліти. Хотілося вижити. Але щоб вижити, потрібно, аби вся ця чортівня навколо закінчилася. А щоб вона закінчилася – потрібно вижити і її завершити.

Або інакше: щоб тебе не вбили на війні, потрібно подолати страх і діяти, але щоб подолати страх і діяти – треба, щоб тебе принаймні не вбили.

Таким був мій персональний *Paragraph 22*. Ситуація не надто відрізнялася від сюжету роману Геллера. Там, як пригадуєте, йшлося про те, що божевільні не можуть воювати. Але якщо вони усвідомлюють ризик – отже, вони не божевільні і можуть воювати. Тобто, так чи інакше, солдат залишається в строю.

З іншого боку, герої улюбленого, либонь, ще з дитинства Ремарка (авжеж, я зараз про «На Західному фронті без змін») врешті-решт усі загинули. Дивним чином згадка про це приносила мені навіть певне полегшення. Адже ця гнітюча невизначеність насправді скінченна. Вона не триватиме вічно – у неї є завершення, яке прописав такий визначний автор. Хай навіть це завершення – власна загибель.

Думаю, завдяки цим роздумам я осягнув те, що радять осягнути професійні воєнні психологи – смерть на фронті можлива, вона стається повсякчас поруч. І є вірогідність, що ця прикра подія може статися з тобою.

Прийняти можливу смерть – один зі способів розірвати кільце фронтового абсурду. Чи, скажімо, власну «Пастку-22».

У грудні 2022-го донецький степ добряче засніжило. Нічого надзвичайного в тому, що взимку пішов сніг, звісно, немає, хоч останнім часом наші зими переважно безсніжні. Просто піхоті зазвичай стає ще важче: доводиться, наприклад, вигадувати нове маскування, адже ворожі дрони бачать темні фігури піхотинців, як на долоні.

Дивлячись на ці безкінечні донбаські простори з брудно-сірими дзеркалами замерзлих озер і ставків, поміж яких де-не-де траплялися напівзруйновані будинки й скелети замерзлих дерев, я несподівано для себе пригадав грудень 2019-го. Тоді акурат перед Різдом я був у Відні й мені пощастило отримати квиток до *Kunsthistorisches Museum* на грандіозну виставку картин Пітера Брейгеля Старшого.

Once in a lifetime – так було названо цю подію, «Раз у житті». Трактування назви виявилось доволі простим: чимало представлених творів ще жодного разу не були зібрані в межах однієї виставки. А зважаючи на їхню крихкість і делікатність, вдруге транспортувати їх ніхто не ризикне. Тому й відбутись така подія могла справді лише раз у житті відвідувачів і організаторів.

Добре пригадую ажіотаж, який охопив тоді мистецьку спільноту ледь не всього світу. Поціновувачі Брейгеля летіли до Відня з США і з Японії, з півночі Європи і з африканських країн. У рестораціях довкола площі Марії-Терезії тільки й розмов було про цей дивовижний фламандський живопис, який можна годинами розглядати, наче строкату мозаїку, відшукуючи там усе нові й нові сюжети й закодовані сенси.

Черги біля входу в Музей історії мистецтв вишикувались задовго до відкриття, мовби, купивши квиток, люди боялись, що хтось прошмигне всередину в їхній часовий слот замість них.

Природно, що квитків усім не вистачило. І коли виставка завершилась, організатори навіть вибачились за те, що перестаралися з рекламою.

Зайве говорити, яким я почувався щасливцем. Фламандський *Once in a lifetime* – це було про мене! В галереї телефона збереглися сотні фото з виставки, а в пам'яті – фантастичні враження від побачених і відчутих оригіналів картин.

Різдвяний Відень резонував із брейгелівськими зимовими сюжетами, «Поклонінням волхвів», «Мисливцями на снігу», дитячими забавами на льоду, і навіть Вавилонська вежа видавалась мені фрагментом середньовічної казки...

Біло-сірий донбаський степ і важке свинцеве небо над ним також нагадували мені фламандський пейзаж. Минуло рівно три роки, і за цей час моє життя перевернулося з ніг на голову.

у степу виднілися поодинокі постаті військових. До фронту було ще далеко, але скупчуватись люди не наважувались. Ворог усе бачить зі своїх безпілотників.

То тут, то там хтось порався біля розгепаного авто, які на військовому сленгу ми називаємо «корчами». Хтось лагодив укриття чи забивав дошками порожні віконниці багатотраждальних будинків. У мене самого була купа роботи, до якої я мусив братися.

Вислів *Once in a lifetime* пасував і цій моїй донецькій Фландрії. Можна раз у житті спіймати скид чи мінний осколок – і залишитися тут. А можна дочекатися Різдва і сподіватися, що наступне вдасться зустріти вдома.

Мені вперше подумалось, що Пітер Брейгель, цей магічний «різдвяний» митець, жив також у складні часи. Це був період релігійних воєн, повсюдної жорстокості й епідемії, від яких могло за короткий час вмерти пів міста. Будучи, як і чимало його сучасників, глибоко релігійною людиною, він насичував свої сюжети біблійними притчами, прихованими знаками й закодованими посланнями глядачу. Можливо, навіть був переконаний, що кінець світу настане ще за його земного життя. А тому варто прозріти й не бути сліпцем, що йде слідом за іншими сліпцями.

Безперечно, справжній Брейгель зовсім не «різдвяний». Ковзанярам з його картин загрожує насправді чимало небезпек. Лід, скажімо, може не витримати, і людина тоді потрапить у крижану воду. Як пташка у пастку. Адже в правому нижньому куті найвідоміших брейгелівських ковзанярів зображено доволі хитре і підступне птаховбивство.